

Müzik Çalışmalarının Çocukların Sosyal Gelişimine Etkisi

The Effect Of Music Studies On Children's Social Development

ÖZET

Çocuğun sosyal gelişim sürecinin olumlu bir şekilde sonuçlanması bulunduğu ortamlara rahat bir şekilde uyum sağlaması, kendini korkusuz ve cesaretli bir şekilde ifade edebilmesi için müzik çalışmalarının önemli ölçüde fayda sağladığı kesindir. Sağlıklı bireylerin yetişmesi için çocukluk döneminde müzik çalışmalarının kazanımları oldukça önemlidir. Çocuğun okulda ailede arkadaş çevresinde kendi yeteneklerini rahat bir şekilde göstermesinde arkadaşlarıyla olan iletişimde ve uyumunda müzik çalışmaları önemli bir yere sahiptir. Müzik çalışmalarının amacı çocuklarda sanatın bu boyunu algılayarak davranışlarında olumlu değişikliklerin oluşmasını sağlamaktır. Ritim tutmak, şarkı söylemek, müzik eşliğinde dans etmek çocuklar için içgüdüsel olarak yapılan eylemler olarak bilinmektedir. Tüm bunlar, çocuğun sosyalleşmesine özgüvenli olmasına, kendini iyi bir şekilde ifade etmesine, yardımcı olmaktadır. Bu makalede müzik çalışmalarının çocuğun hayatında önemi ve çocuğun sosyal gelişimine katkısı ve öğretmenlere önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Müzik, sosyal gelişim, müzik çalışmaları

ABSTRACT

It is certain that musical studies provide significant benefits for the child to have a positive outcome of the social development process, to adapt comfortably to the environment in which he/she lives, and to express himself/herself fearlessly and courageously. The achievements of musical studies during childhood are very important for raising healthy individuals. Music studies have an important place in the child's communication and harmony with his friends, in showing his talents comfortably in school, family and friends. The purpose of music studies is to enable children to perceive this aspect of art and create positive changes in their behavior. Keeping rhythm, singing and dancing to music are known as instinctive actions for children. All of these help the child to socialize, become self-confident, and express himself/herself well. In this article, the importance of music studies in the child's life and its contribution to the child's social development and suggestions for teachers are made.

Keywords: Music, social development, music studies

GİRİŞ

Çocukların gelişim dönemlerinin oldukça özel bir dönem olduğunu ve günümüzde artık onların kendilerine özgü bir dünyalarının var olduğunu unutmamak gerekmektedir. Ruh sağlığı yönünden baktığımızda gelişim dönemlerinin incelenmesi önemli bir yere sahiptir. Yani dönemler incelendiği zaman ortak ruhsal gelişimin yolunda gidip gitmediğini anlamak mümkündür. Bununla birlikte dönemlerin incelenmesi süreci çocuğun sağlıklı gelişiminin gözlemlenmesine de yardımcı olur. Sosyal gelişim, çocuğun dünyaya göz açıp ailesiyle tanışması ile birlikte başlayarak yer aldığı çevre ile etkileşimde bulunarak devam eden bir süreç olarak bilinmektedir (Aral ve Kadan, 2019). Çocuklarda sosyal gelişim süreci anne ile kurulmuş olan bağ ile başlayarak sosyal davranışın oluşmasına neden olur (Şahin ve Tortop, 2019). Aile, arkadaş ve diğer insanlarla kurulan ilişkiler sosyal gelişim sürecini kapsamaktadır. Çocuğu takdir etmek, onunla eleştirmeden bir şeyler yapmak çocuğun sosyal gelişimini destekleyen faktörlerdendir (Özet, 2022). Bununla birlikte bireyin diğer insanlarla ilişkisi, onlara karşı duyduğu ilgi tüm bu davranışlar sosyal gelişimi tanımlamaktadır (Çubukçu ve Gültekin, 2006). Sosyal gelişim kavramları içerisinde yer alan sosyalleşme doğumdan başlayarak gerçekleştiği bilinmektedir (Kaya ve Tuna, 2008). Sosyalleşme sürecinde çocuk ailede yer alan bireyleri taklit eder ve ne şekilde davranması gerektiğini ailede öğrenir (Gündoğdu, 2013). Sosyalleşme kavramı bireyin toplumda bütünleşmesi olarak da tanımlanmaktadır (Argon, 2011). Sosyal gelişim kavramları içerisinde yer alan diğer bir kavram ise sosyal becerilerdir. Kişinin olumlu etkileşimde bulunması ve bunu sürdürmesi için sosyal beceriler kavramı büyük önem taşımaktadır (Dalmış, 2018). Sosyal gelişim sürecine ve çocuğun sosyalleşmesine etki eden faktörler arasında müzik ve diğer faktörler yer almaktadır. Müzik, kişinin zihinsel ve ruhi gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. İnsanın duyduğu müziğe tepki vermesinin sebebi beyin ile müzik arasında güçlü ilişkinin olmasından kaynaklandığı bilinmektedir. İlk defa anne karnında olduğu zaman çocuğun müzikle tanışması başlar ve doğumdan sonrada ninni duyan bebeklerin kalp

Aytac Kızımlı ¹

How to Cite This Article

Kızımlı, A. (2024). "Müzik Çalışmalarının Çocukların Sosyal Gelişimine Etkisi" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:10, Issue:9; pp:1522-1530. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13841818>

Arrival: 18 July 2024

Published: 30 September 2024

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Altınbaş Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Genel Psikoloji, İstanbul, Türkiye.
ORCID: 0009-0005-0324-9893

atışının düzenli ve sakin olduğu sonucuna varılmıştır. Anne karnında olduğu zaman bebeğe dinlettiğimiz müziğin onun gelişimini olumlu şekilde etkilediğini bilim adamları kanıtlamıştır (Yener, 2011). Daha anne karnındayken bebeğin gelişim sürecine olumlu etki eden müzik doğumdan sonra sosyal gelişimi ve diğer gelişim alanlarına da etki etmektedir. Bu makalede müziğin çocuğun sosyal gelişimine nasıl etki ettiğini araştırma maksadı taşımaktadır.

Sosyal Gelişim

İnsanlar toplumun ve bir grubun üyesi olarak diğer üyelerle de etkileşimde bulunarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu yaşamı birey çevresine uyum sağlamak çabası içerisinde geçirmektedir. Bireyin toplumla bütünleşebilmesi ve topluma uyum sağlayabilmesi toplumda sosyal davranışları kazanmasıyla gerçekleşmektedir. (Konuk, 2006 ve Özgülük ,2006) . Sosyal gelişim çocuğun doğduğu andan içinde bulunduğu sosyal çevreye ve davranışlarına uyum sağlama süreci olarak bilinmektedir (Uysal, 1996). Toplumsal beklentilere uyma ve kazanılmış davranış yeteneği olarak bilinen sosyal gelişim, çocuğun doğumuyla başlayan bir evreyi bununla birlikte günlük davranış gelişimini kapsamaktadır. Her çocuk bilinen bir sosyal düzen içerisinde doğup yer aldığı toplumun yaşam tarzını öğrenerek değişe koşullara uyma yeteneği kazanır. Sosyal ilişkiler, toplumun ve bireyin yapısına etki etmektedir. Çocuk dünyanın neresinde doğarsa doğsun yaşamı boyunca çevresine uyum sağlamaktadır. Sosyal gelişim çocuğun ailesi ile ve çevresindeki insanlarla olan ilişkilerini, paylaşma, liderlik gibi becerileri kazanmayı kapsayan bir süreç olarak da tanımlanmaktadır (Sökezoğlu, 2010). Sosyal olarak gelişen bireyin yaşadığı toplumun beklentileri ile kendi istekleri arasındaki dengeyi sağlamayı başardığı bilinmektedir (Dinç, 2002). Sosyal gelişimin ilk temeli ailede atılır ve çocuğun bağlanma süreci sosyal gelişimi etkilemektedir. Ebeveynler ve çocuk arasında oluşan bağlar, onların çocuğa yaklaşım şekli çocuğun ileriki dönemde öz güven geliştirebilmesine ya da anti-sosyal davranışlar sergilemesine tesir ettiği bilinmektedir. (Özet, 2022). Yapılan çalışmalarda ebeveyn ile sağlıklı bir şekilde iletişim kuran çocukların diğer insanlarla da olan ilişkilerinin sağlıklı ve başarılı olduğu görülmüştür. Eğer ebeveyn iletişim bilgi becerisine sahip değilse bu zaman çocuklar ile sağlıklı iletişim içinde olmayacaktır. Bununla birlikte anne baba çocuğu dinleme becerisine sahipse, olumsuz davranışlar karşısında yargılamıyorsa ve çocuğun her duyguyu rahat bir şekilde yaşamasına izin veriyorsa, anne ve baba çocuk ile sağlıklı ilişki içindedir demektir. (Çağdaş ve Arı, 1999)

SOSYALLEŞME

Kişinin yaşadığı toplumun değerlerinin, geleneklerini aile, içinde bulunduğu sosyal ortam ve iletişim araçları yoluyla kendiliğinden öğrenmesi sosyalleşme olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun doğumu ile başlayan sosyalleşme süreci hayat boyu devam ettiği bilinmektedir (Salgar, 2021). Diğer bir tanıma göre sosyalleşme kişinin doğuştan başlayarak belirli aşamalardan geçerek toplumun üyeliğini kazanma süreci olarak da tanımlanmaktadır. Sosyalleşme yoluyla insan içinde yer aldığı toplumun kültürünü benimsediği bilinmektedir. Çocuk bulunduğu ortamda nasıl uyum sağlayacağını nerede ne şekilde davranması gerektiğini ve yaşadığı ortamın beklentilerine nasıl vereceğini sosyalleşme sürecinde öğrenmektedir (Özet, 2022). Sosyalleşme sürecinde çocuğun aldığı eğitimler ve gözlemleri sonucunda öğrendiği şeyler, yaşadığı topluma uygun davranışlar göstermesine neden olmaktadır (Argon, 2011). Bireyin hayatın normlarını öğrenmesi ve kim olduğunu anlamlandırması sosyalleşme sonucunda gerçekleşmektedir. Yani benliğin oluşmasında temel faktör sosyalleşme olarak bilinmektedir (Küçük ve Koç, 2003). Toplumun üyesi durumuna gelmek, çevreyle iletişim, etkileşim, bireyin yeni yaşantılar kazanması durumu sosyalleşmenin sonucudur (Cerrahoğlu, 2002) Çocuk sosyalleşme zamanı birçok etkenin etkisinde olduğu için bu süreç karmaşık bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Sökezoğlu, 2010). Grup içerisinde bireyin kazandığı değerler, tutumlar, ilgiler, beceri sosyalleşme sürecine dahildir. Çocuğun çevresinde duyduklarını öğrenmesi, kurduğu ilişkiler kendi potansiyellerini geliştirmesine sosyalleşme sonucunda oluşmaktadır. Sosyalleşme çocuğa sosyal rolleri, öz benliği ve gelişim becerilerini öğretir, bununla birlikte kültür unsurlarını algılamasına yardımcı olmaktadır (Akkuş, 2005). Aile ilişkileri, arkadaş ilişkileri çocuğun sosyalleşmesinde büyük önem taşır ve bu durum çocuk büyüdüğü zaman onun ileride kurduğu ilişkilerine de yansımaktadır (Steinber,2013). Aile, okul, toplumsal gruplar, kitle iletişim araçları sosyalleşmeyi etkileyen faktörler sırasına dahildir. Toplumdaki değer yargıları aile süzgecinden geçerek ve bireyin bilincine yerleştiği bilinmektedir (Şahin ve Özçelik, 2016). Çekirdek ailede büyümüş çocuk ile parçalanmış bir ailede büyümüş çocuğun sosyalleşmesi aynı değildir. Sonuç olarak çocuğun sosyalleşmesinde aile türü de önemli yere sahiptir (Yavuzer, 2013). Öğrenme kurumu olan okul faktörü ise çocukların bilgisini artırarak, sosyal sistemin sürekliliğini sağlayan bireyler olarak yetişmelerine sebep olmaktadır (Öztürk, 2007).

SOSYAL BECERİLER

En önemli etkenlerden biri olan sosyal beceriler sosyal ilişkilerin gelişimini belirlediği bilinmektedir. Sosyal ilişkiler bireyin yaşam kalitesiyle bağlıdır ve vazgeçilmez bir yere sahiptir (Baş, 2003 ve Çoban, 2007). Sosyal beceri kişinin başka insanlarla olumlu etkileşim kurması ve bunu sürdürmesi olarak tanımlanmaktadır (Avcıoğlu, 2005). Diğer bir tanıma göre ise sosyal beceri kişinin kendi ve başka insanlar duygu düşünce davranışlarını anlaması ve buna uygun şekilde davranması yeteneğinin olmasıdır (Yüksel,2004). Sosyal becerilerde eğer çocuk yeterli değilse bu zaman sağlıklı ilişki kurmada, ilişkiyi başlatmada sürdürmede zorluk yaşar (Çoban,2007). Aile ile başlayan sosyal beceriler eğitim ortamı çevre ile devam etmektedir. Bu süre çocuğun yaşadığı ortama uyum sağlayabilmesini gerçekleştirmek için devam ettiği bilinmektedir (Samancı ve Uçan, 2017). Sosyal beceri yetersizliği utangaçlık, kaygı, saldırganlık, yalnızlık, uygun olmayan bir takım davranışlar, madde bağımlılığı gibi sorunlara yol açmaktadır. Aksi takdirde sosyal becerilerde yeterlilik sosyal destek, uyum, sosyal güven, kendini rahat şekilde ifade edebilme, başkalarını anlayabilme gibi durumların oluşmasına sebep olmaktadır (Erdoğan, 2002).Çocukların bir davranışı göstermekten korkması, ve yoğun kaygı duyduğu için yapmaması, bir beceriyi öğrenmek için fırsata sahip olmaması çocuğun sosyal beceriyi öğrenememesi için olan sebepler içinde yer almaktadır (Akkök, 2006). Yaşam boyu insanın başkaları tarafından olumlu ve olumsuz tepkilerin oluşmasını engelleyecek becerilere sahip olması büyük anlam taşımaktadır. Sonuç olarak öğrenilmiş, sosyal açıdan kabul görmüş olarak tanımlanan sosyal beceriler bireyin yaşam kalitesinin artmasına, hedeflerine ulaşmasına, neden olmaktadır (Cerrahoğlu, 2002). Çocukların daha etkili iletişim kurabilmesi için sosyal becerilere sahip olmaları gerekmektedir (Dalmış, 2018) . Bireyin doyumlu, sağlıklı, mutlu olması için ve toplumsal işlevleri olarak da birey ile toplum arasında anlaşma, bütünleşme sağlanmasında müzik önemli rol oynamaktadır. Bireye müziğe ilişkin olumlu tutum kazandırılması toplumsal ve bireysel gelişime katkı sağlamaktadır (Kılıç, 2016). İlişkiyi başlatma, bu ilişkiyi sürdürme, duygular, stres, saldırgan davranışlarla başa çıkmaya yönelik beceriler çocukların sahip olması gereken beceriler sırasında yer almaktadır. Bu becerilerin gelişmesinde müzik çalışmalarının, etkinliklerinin kuşkusuz önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Müzik çalışmaları, çocuğun kendi duygularını ifade etme, başka insanlarla iletişim kurma, grupla uyumlu bir şekilde çalışabilme özelliklerini kazanmasına yardımcı olmaktadır. Müzik yukarıda belirtildiği üzere çocuğun sosyal becerileri kazanmasının yanı sıra psikomotor, bilişsel, duygusal, sosyal gelişimine de katkı sağladığı bilinmektedir (Güven ve Erol, 2019).Müziğin doğru şekilde ve doğru zamanda kullanımı çocukların zihinsel ve ruhsal yönden dengeli yetişmesine etki etmektedir. Böylelikle çocuğun hayatında müziğe yer verilmesi ister dinleyerek ister enstrüman kullanarak, ister söyleyerek onun sosyal yönden gelişimine olumlu tesir göstermektedir (Ergen ve Bilen, 2010).

MÜZİK

Müzik insanoğlunun varlığı ile birlikte var olan, çok kadim ve insanların hayatında vazgeçilmez ve unsurlardan biri olarak bilinmektedir. Etkili bir yapıya bürünen müzik duygu, hislerimize tercüman olmakla birlikte hayatımızın her alanına tesir etmektedir. Sadece eğlence aracı olarak tanımlanmayan müzik hem kültür ve sanat kültür ögesi hem de önemli endüstri haline dönüştüğü bilinmektedir. Müziği duymak her kes için bambaşkadır çünkü müzikte duyum başladığı zaman konuşma, yazı dili anlamını yitirir ve böylelikle müziğin ortak dili kendini gösterir. Müzik kavramı ile ilgili çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Bu tanımlamalara bakacak olursak, Eflatun müziği “tanrı dili” olarak Weber ise “insanın ruhunun dili” olarak tanımlamaktaydı. Bu iki tanımın ortak olan yanı müzik sanatının dil olarak gösterilmesidir (İrmik ve Haşhaş 2020). Kültürel, ekonomik, eğitimsel, bireysel ve toplumsal olmak üzere müziğin beş işlevi mevcuttur. Kültürel işlevi kültürler arasında bulunan ilişkileri güçlendirip pekiştirerek müziksel birikim ve etkinlikleri kapsamaktadır. Müziğin ekonomik işlevi müzik alanında belirginleşen arz, talep ilişkilerin öne çıktığı çalışmaları kapsadığı bilinmektedir. Eğitimsel işleve ise müziksel öğrenme-öğretme etkinlikleri dahildir. Bireyin dengeli, doyumlu başarılı olması için davranışları bireysel, toplumlar arasında anlaşma kaynaşma gibi davranışlar ise toplumsal işlevde yer almaktadır (Uçan, 1997). Müzik, yaşadığımız toplumun bir parçası olmakla birlikte o toplumun kültürünün de parçası olduğu bilinmektedir. Milli duyguların, değerlerin kazanılması müzik yoluyla gerçekleştirilmektedir. Çocuğun kendini tanımasına, duygu ve düşüncelerini geliştirmesine, sosyal açıdan gelişmesine, dil gelişimine müzik yardımcı olmaktadır. (Sökezoğlu, 2010). Eğer bir çocuk müziği severse, yaşamı, insanları, toplumu da sever ve ruh zenginliği kazanır (Eskioğlu, 2003). Her kültürde yer alan müzik, bireyin gelişimin erken dönemlerinde ortaya çıktığı ve anne-çocuk iletişiminde olduğu gibi diğer insanlarla olan bağlarda da önemli rol oynamaktadır (Gökmen, 2010). Birçok topluluk, Büyük Çin, Eski Mısır, Roma, Yunan tarafından müzik iyileştirici olarak aktif bir şekilde kullanılmıştır. Müziğin iyileştirici gücü bilimsel olarak kanıtlandığı için kullanımında da artış görülmüştür. Zaman geçtikçe ruhsal sorunların iyileşme sürecinde müzik destekleyici olarak yer alması arttıkça, grupla birlikte yürütülen müzik temelli çalışmalarda artmıştır. Bu çalışmalarla ilgili araştırmalara baktığımız zaman, duygu durum sonlarında, davranış problemi olan çocuklarda olumlu sonuçlar alındığı görülmektedir. Örnek olarak enstrüman eğitiminin çocuk ve ergenlerdeki stres seviyesini düşürdüğü, özgüven düzeyini yükselttiği ve duygusal bir çok alana olumlu etkide bulunduğu bilinmektedir (Alptekin, 2020). Müzik ister büyükleri ister çocukları motive eden birleştiren ve aralarında ilişki kurmaya sebep olan bir araç gibide

düşünülmektedir (Taşlık, 2019). Toplumsal birlikteliği sağlayan bir sanat olarak bilinen müzikte toplum psikolojisinin etkisi ön plana çıkmaktadır. Bilim adamlarına göre ilk insan gruplarının çoğalmasıyla sosyal seksüel heyecanların öneminin artmış olması sonucunda toplumsal psikolojide çözüm olarak müzik kullanılmıştır. Müzik yapan bireylerde stres hormonunun daha az salgılandığı gözlemlenmiştir. Doğduğumuz andan ölene kadar pek çok durumlarda yaşanan psikolojinin en sade anlatımı müzikle yapılmaktadır. Bebeğe ninni söylenmesi ve ölünün ardından ağıt yakmak müziğin sosyal psikolojisini ortaya koyan örnekler olarak gösterilmektedir. Müzikal ortamlarda bireyler ile gruplar arasındaki ilişki sırasında bireyin grup içerisindeki davranışlarını anlamak da müziğin sosyal psikolojisi kavramı içerisine dahil edilmektedir (Demir, 2006). Bununla birlikte bireyin toplumsal ilişkileri, toplu müzik yapma etkinlikleri, diğer müzik etkinliklerine yönelme, Müzik Sosyal Psikolojisi alanının araştırma konuları arasında yer almaktadır (Günay, 2006). Müziğin sosyal psikolojisinin temelini atan Fransızca "sosyal" terimini kültürel belirleyicileri ifade etmek adına kullanmıştır (Hargreaves, 1987). Müzik psikolojisi genel olarak bakarsak, müziğin insan psikolojisi ve davranışı üzerindeki etkisini incelemektedir. Bu kavram müziğin insan hayatındaki etkisinin onun sosyal çevresi tarafından belirlendiğini varsaymaktadır. Müzik zevki dediğimi zaman her ne kadar bireysel algılansa da kişiye özel bir şeyden bahsettiğimiz düşünülse de aslında müzik zevkini oluşturan şeyin sadece kişinin kendi olmadığı görüşü kabul görmüştür. Yani, bireyin müziği algılaması, müziğe verdiği tepki müziği duyduğu an içinde bulunduğu durum ve içinde bulunduğu toplumun değer yargıları gibi farklı etken tarafından belirlendiği bilinmektedir. Bu sebepten dolayı değişken karaktere sahip insanlar toplumdaki müziklerin bazılarını benimserken bazılarını dışlamaktadır. Bu farklı tercihlerin kökenini ise sosyal psikolojik bakış, insanların müziği değerlendirmesine tesir eden sosyal değişkenlerde aramaktadır (Şenel, 2013). Sosyoloji, psikoloji müzikoloji ve bilişsel bilincin sınırları içerisinde yer alan müzik psikolojisi farklı disiplinleri kapsamaktadır (Hargreaves ve North, 1997). Müzik psikologları, anılar, bilişsel performans duygusal gibi işlevlere odaklanırken, müzik sosyologları kültürel, sosyal işlevler üzerinde durmaktadırlar (Boer vd., 2012). 18.Yüzyılın sonlarına doğru müziğin anlamı ile ilgili farklı fikirler oluşmuştur. Müziğin değerini kendi güzelliğinden aldığı fikirleri yaranmış ancak müzik sosyal değerinden ayrılarak bir sanat olarak değeri kendi içinde aramıştır (Cross ve Tolbert, 2009). Her tarihsel dönemin müzik için oldukça farklı gerçeklik atfettiği görülmüştür. Müziğin fayda sağlaması için önemli olan şey onun anlam taşımasıdır. Müziğin eğitimsel olarak kullanılması için melodiye sözlerin eklenmesi müziğe sözlerin taşıdığı anlamı yüklemek demektir. Sonuç olarak ise o müziği duyan her insan öğrendiği bu anlamla karşılaşacaktır (Fubini,2006).

ÇOCUK VE MÜZİK

Çocukların günlük yaşamında ruhsal, bedensel zihinsel sağlıklarını koruyabilmek adına onları değişik etkinliklere yönlendirmek gerekmektedir. Resim derslerinde boyalarla resim yapmaları, evde boş kutulardan, şişelerden hazırladığı, ritmik çalışmalarla çalgı çalma denemelerinde bulunmaları buraya dahil edilmektedir. Düzenli bir şekilde yapılan şarkı söyleme, ritmik danslar, ritim çalışması, müzikli öykü oluşturma gibi müzik çalışmalarının çocuğun sosyal gelişimini desteklediği bilinmektedir (Nye, 1967). Çocuklar başarılı olmaya, bir grup içine dahil olmaya, farklı etkinliklerde yer almaya ve kendi sorunlarıyla yüzleşme gibi bir çok şeye gereksinim duyduğu bilinmektedir. Müzik çocuğun gelişimine ciddi şekilde katkı sağlayarak onun hayatında önemli bir yere sahiptir. Müzik programlarının iyi bir şekilde hazırlanması sonucunda çocuk toplumda yaşamayı anlayabilmektedir. Bununla birlikte müzik çalışmaları yardımıyla çocuğun davranışlarında olumlu gelişmelerin sağlandığı gözlemlenmiştir (Çilden, 2001). Çocuk daha doğmadan önce seslere tepki verdiği için müziğin çocuğun gelişimine katkısı anne karnında olduğu andan itibaren başlamaktadır. Annenin sesinin tonu ve etrafta olan diğer sesler çocuğu etkilemektedir (Gün, 2009). Yapılmış birçok çalışmalar sonucunda müzik eğitimi almış çocukların diğer çocuklara göre okumayı daha kolay öğrendikleri ve yaratıcılık, keşfetme becerilerinin de desteklediği görülmüştür (Gün Duru ve Köse, 2012). Carl Orff'e göre çocuğun el çırpması, zıplaması, ve ritim etkisi ile ortaya çıkan diğer pek çok hareketler, çocuğun müzikle bağ kurmasına yardımcı olan doğal davranışlar içerisinde yer aldığı bilinmektedir (Deleş ve Kaytez, 2020) . Müziğin ortaya çıkmasında ayrılmaz iki parça olarak tanımlanan ritim ve ses sayesinde çocuğun büyük ve küçük kas gelişimi desteklenmekte ve davranışlarında çeviklik kazandığı görülmektedir (Franklin,2008). Çocukların sesleri düzgün bir şekilde kullanması, sözcükleri hatasız telaffuz etmeyi öğrenmesi müzik yardımıyla gerçekleşmektedir. Yapılan çalışmalar müzikteki ritim ve sesin konuşma dilini öğrenmeye yardımcı olduğunu ortaya koymuştur (Jakobson, Cuddy ve Kilgour, 2003).

Müzik Çalışmaları

Ritim

Günlük yaşantımızda duyulan birçok sesler sahile vuran dalgalar, saatlerin çıkardığı sesler ve genel olarak söylersek bir temponun düzen içinde tekrar edilmesi ve müziğin nabzının hissedilmesi yeteneği ritim olarak tanımlanmaktadır. Ritim kazanımı insanın seslendirmesi yoluyla verilen ritmi el çırparak tekrarlama ve verilen sese ritim çubuğu ile eşlik etme gibi birçok aşamaları takip etmektedir (Bal, 2023). Bebekler daha anne karnında annenin bedensel ritmini dinlemekte sora ise yaşam süresince müzikle iç içe hayata devam etmektedir (Özal Göncü, 2016). Sosyal açıdan çocuğun gelişimini destekleyen müzik grup çabasını artırarak kişiler arası çatışmaları da azalttığı görülmektedir. Örnek verecek olursak, kamp ateşi etrafında şarkı söylenmesi daha güvenli sosyal ortamın oluşmasını sağlayabilmektedir (Bodrova ve Leong, 2013). Yaratıcı yollarla dans edebilen çocuklar kendilerini daha rahat bir şekilde ifade etme ve kendi kendini estetik biçimde anlata bilmektedirler (Tezel Şahin, 2006).Çocuklara ritim becerisi, şarkıya alkış, ayakla vurma ve oyun yoluyla kazandırılmaktadır. Çocuklara ritmi deneyimleme fırsatı verildiği zaman onlarda enerjiyi kontrol etme yeteneğinin oluştuğu gözlemlenmektedir (İsmail vd., 2021). Ritim çalışmaları çocukta ritim duygusunu geliştirmekle birlikte disiplinin oluşmasına da yardım etmektedir. Aynı zamanda çocuğa müziğe eşlik ederek birlikte çalma, hareket etme becerisi kazandırarak, grup içinde görev alıp sorumluluklarını yerine getirip, onların kendilerine olan güvenin artmasına sebep olmaktadır. Çocukların sosyal gelişimine katkıda bulunarak bağımsızlık duygusu da kazandırmaktadır (MEB, 2017). Ritim için önemli olarak bilinen senkron olma becerisi prososyal beceriler ile bağlantılıdır (Reddish, Bulbulia ve Fisher, 2014). Bireyler daha küçük yaşlardan itibaren ritme göre senkronize davranışlar geliştirebilmektedir. Birlikte hareketler olarak tanımlanan müzikte ve dansa senkron olma çocuğun sosyal hayatının zeminini yapılandırmaktadır (Bal, 2023).

Şarkı Söyleme

Çocukların müzikle ilişkisinde ve onun sosyal gelişimini olumlu yönden etkileyen ve sosyal bir birey olarak yetişmesinde yer alan diğer faktörlerden biride şarkı söyleme eylemi olduğu bilinmektedir. Bu eylem çocuğun duygusal gelişimini de olumlu yönde etkilemektedir (İmer, 2018). Yapılan araştırmalara göre müzik eğitimi alan çocukların diğer çocuklara göre duygusal açıdan daha iyi hissettikleri gözlemlenmiştir (Kocabaş, 2004). Çocuklar şarkı söyledikleri zaman seslerini kontrol etmeyi, kullanmayı öğrenerek çevrelerine uyum sağlamayı bunun yanı sıra birlikte iş yapabilmeyi de kavramaktadırlar. Bu nedenle şarkı söylemek ve dinlemek çocuğun sosyal, bireysel gelişimine önemli katkı sağlamaktadır (Sun ve Seyrek, 1998). Çocukların şarkı söylemesi kadar şarkılı etkinliklerde de yer alması sosyal açıdan onun için önem arz etmektedir. Bir koro içerisinde şarkı söyleyen çocuk ve etkinlik yapan çocuk diğer çocuklar ile uyum içerisinde hareket edecek ve bu durum onun uyum yeteneğinin gelişmesiyle sonuçlanacaktır (Eskioğlu, 2003). Farklılıklara sahip olan koroda şarkı söyleme etkinliği ile bireysel şarkı söyleme etkinliği birbirinden ayrılmaktadır (Yaşar, 2015). İnsanların duygularını ve düşüncelerini ifade ettiği zaman konuşma dilini müzikle buluşturması ve toplu olarak ifade etmesi koro müziğinin temelinde yer almaktadır (Alpuğan, 2010). Çocukların sosyal gelişimini olumlu şekilde etkileyen koro eğitimi bununla birlikte çocukların müzikal becerilerini geliştirmede ve topluluk içinde bağ kurmayı pekiştirmede fayda sağlamaktadır. Bu eğitim sayesinde çocukların işbirlikli hareket etme ve birlikte şarkı söyleme alışkanlığı edindiği bilinmektedir (Apaydın, 2006).

Yaratıcı Dans

Sanat eğitimine önem veren toplumlarda yaratıcı dansın saygın bir yer edindiği ve dans eğitimine başlamak için temel hale geldiği bilinmektedir (Kassing ve Jay, 2003). Çocuklar için özel bir değere sahip yaratıcı dans hareketin iletişimsel ve ifadesel doğasını anlamaya, aykırı, eleştirel düşünmeye, problem çözmeye teşvik etmektedir (Özevin Tokinan ve Bilen, 2007). Çocuğun sosyal uyumunu sağlamak için kullanılan dansın yaratıcılığı duyguların güvenli ortamda ifade edilmesine olanak sağlayarak onu özgür kılmaktadır (Sudak,2012). Yaratıcı dans çocuğun kendisiyle ilgilenmesini sağlayan diğer bir ifadeyle bireyin kendisiyle uğraştığı disiplin olarak tanımlanmaktadır. Yaratıcı dansla ilgili araştırmalara bakıldığında yaratıcı dans etkinliklerine katılan çocukların katılmayan çocuklara göre daha anlamlı düzeyde gelişme gösterdiği problem çözme, sosyalleşme, yaratıcılık alanlarında ilerleme sağladığı gözlemlenmiştir (Özevin Tokinan ve Bilen, 2007). Dans çocuğun özgüven, bağımsız olabilme, sağlıklı bireyler olabilmelerinde duygu düşünce ve hareket arasında bağ kurabilmelerinde, hislerini rahat bir şekilde ifade edebilmelerinde önemli yere sahiptir (Sezince ve Kolburan,2018).

Müzik Çalışmalarının Sosyal Gelişime Etkisi

İnsan yer aldığı çevre kültürü içinde doğuştan gelen kalıtım özellikleriyle gelişimini sürdürdüğü bilinmektedir. Burada sosyal ilişkiler toplumun ve bireyin yapısını etkilemektedir. Bireyin bütün ömrünü insanları, çevresini tanımak ve onlara uyum sağlamak kapsamaktadır. Birey bu sayede ise kişilik geliştirmektedir. Kişilik gelişiminin sosyal çevrede kabulü sağlanması ve sosyal çevrenin kişiliğin belirleyicisi haline gelmesi sosyal gelişim ile kişilik

gelişimin birlikte oluştuğunu göstermektedir. Çocuğun bulunduğu çevrenin sağlıklı tutumu sonucunda çocukta yaşamın ön şartı olarak kabul edilen güven duygusunun oluştuğu gözlemlenmiştir. Müzik çalışmaları, çocuğun sevdiği bir iş olarak bilinmektedir. Atmosferi yakaladıktan sonra müzik çocukların grup içinde daha fazla kendilerini hissetmelerine ve yeteneklerini sergilemelerine yardımcı olmaktadır (Ürfüoğlu, 1989). İyi müzik dinleyerek yetişen çocuğun doğru ve iyi olacağı yönünde düşünceler müziğin bir eğitim aracı olarak değerlendirilmesine neden olmuştur (Başer, 2004). Müzikteki ilerlemeler çocuğun çevreye yönelik ilgisini de arttırmaktadır. Çocuk arkadaşlarının, ailesinin, öğretmenlerinin beğenisini gördüğünde kendine olan güveni ve yeteneklerini gösterme konusunda cesareti artmaktadır. Tek başına şarkı söylemeye çekinen çocukların küme içinde rahat bir şekilde müziğe katıldığı ve yeteneklerini göstermekte istekli davrandıkları gözlemlenmiştir (Seyrek-Sun,1983). Çocuk, toplu müzik çalışmalarıyla, arkadaşlarıyla birlikte bir iş yapma disiplinli olma, sabretme gibi sosyal hayatta gerekli olan alışkanlıkları kazanmaktadır (Başer, 2004).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan birçok akademik ve bilimsel araştırmalar, erken yaştan itibaren müzik eşliğinde yapılan etkinlikler çocuğun sosyal gelişimine ve gelişimin diğer alanlarına katkı sağladığını ortaya koymuştur. Yüzyıllarca müzik ve çocuk birbirini tamamlayan unsurlar olarak ele alınmaktadır. Müzik içinde oyun barındıran, çocuğun hareketini sağlayan sosyalleşmesine neden olan sanatsal faaliyetlerden biridir. Müzik çalışmaları çocuk için mutluluk verici, sevindirici, eğlendirici bir uğraş olarak bilinmektedir. Çocuğun mutluluğu onun sağlıklı duygusal dengeyi sağlamasıyla birlikte zihni kapasitesinin de ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu temel noktadan itibaren müzik çalışmaları kayda değer başarılı sonuçlar vermektedir. Çocuğun disiplinli olmasında, dahil olduğu gruplara kolayca uyum sağlamasında, sosyal becerilerinin gelişmesinde, empati yapabilmesinde, başkalarının ona ve aynı şekilde onun başkalarına saygı göstermesinde, benmerkezcilikten kurtulmasında müzik çalışmalarının önemi büyüktür. Tüm bunların yanı sıra, çocuğun kişilik özelliklerinin gelişmesine, nelerden hoşlanıp hoşlanmadığına fiziksel özelliklerinin farkına varmasına yardımcı olmaktadır. Çocuğun müzik eşliğinde dans edebilmesi, yürüyebilmesi bedenini ritme uygun hareket ettirmesine yönelik çalışmalar da çocuğun sosyal gelişimine katkı sağladığı ve dans yoluyla başkalarına güvenmeyi, arkadaş edinmeyi deneyimlediği sonucuna varılmıştır. Günümüzdeki şartlara bakarsak, okul öncesi öğretmen yetiştiren kurumların müzik çalışmalarının aktif yapılması için donanımlı öğretmenler yetiştirilmesi gerektiğini göz önünde bulundurulmalıdır. Böyle olduğu zaman çocuklarında derse daha aktif katıldıkları sağlanacaktır. Müzik sınıfının olması ve yapılan etkinliklerinde çekici hale getirilmesi, enstrümanlarla donatılması da çocuğun daha aktif daha hevesli katılımını sağlayacaktır. Aileler müzik çalışmalarının çocuk üzerindeki olumlu etkisi hakkında bilgilendirilmelidir. Okullarda okul yöneticilerine de müzik çalışmalarının kazanımlarıyla ilgili bilgi verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Argon, T. (2011). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Örgütsel sosyalleşme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Education Sciences, New World Sciences Academy 6(1):197-207.
- Alkaya Yener, Y. (2011). Müziğin Çocuklar ve Yaşlılar Üzerindeki Etkileri. 29:119-124.
- Akkuş,Z. (2005). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilerinin Özsayı ve Denetim Odağı İle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Avcıoğlu, H. (2005). Etkinliklerle Sosyal Beceri Öğretimi. (2. basım). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Akkök, F. (2006). İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi (Öğretmen El Kitabı). (4.basım). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Alptekin, G. (2020). 6-12 Yaş Grubu Korunma İhtiyacı Olan Çocuklarda (Kioç) Piyano Eğitiminin Sosyal Gelişimlerine Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Musikisi Anasanat Dalı Türk Musikisi Programı, İstanbul.
- Alpuğan, N. (2010). Koro Müziği İnde Dil, Kullanımı ve Önemi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Apaydın, M. (2006). Çocuk ve Gençlik Korolarının, Toplumun Kültürel Gelişimindeki Yeri ve Önemi. 2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, 4-6 Ekim 2006, Ankara, Türkiye, 569-575.
- Baş, A. (2003). İlköğretim 4. ve 5. Sınıflarda Okuyan Öğrencilerin Sosyal Becerileri ve Okul Uyumu İle Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir

Boer D., Fischer R., Tekman H. G., Abubakar A., Njenga J., Zenger M. (2012). "Young People's Topography of Musical Functions: Personal, Social and Cultural Experiences With Music Across Genders and Six Societies", *International journal of psychology*, 47:355–369

Bal, Ö. (2023). Ritme Dayalı Müzik Etkinlikleri Aracılığıyla Okul Öncesi Dönem Çocukların Sosyal Duygusal Becerilerinin Desteklenmesi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Programı. Ankara.

Bodrova, E. ve Leong, D.J. (2013). Gelişimsel İlerlemeler ve Hakim Etkinlik: 3-4 yaş ve Anasınıfı. Zihnin araçları: Erken çocukluk eğitiminde Vygotsky Yaklaşımı .203-230. Ankara: Anı Yayıncılık.

Başer,F. (2004), Müziğin Okul Öncesi Dönemde Çocuk Gelişimine Katkısı. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,8.

Cerrahoğlu, S. (2002). Sosyal Beceri Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Öz Kavramı Düzeylerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Cross Ian, Elizabeth Tolbert (2009). Music and Meaning, Oxford Handbook of Music Psychology, Der; Ian Cross, Susan Hallam, Michael Thaut, Oxford University Press

Çağdaş, A. ve Arı, R. (1999). Anne-Çocuk İletişim Dili Eğitiminin 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Gelişimine Olan Etkiler. Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.

Çilden, Ş. (2001). Müzik, Çocuk Gelişimi ve Öğrenme. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Bölümü Müzik Öğretmenliği Anasanat Dalı. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi 21(1):1-8

Çoban, E. Ç. (2007). Sosyal Beceri Sorunu Olan Öğrenciler ve Annelerine Uygulanan Yaratıcı Drama Etkinlikleri Programının Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Gelişimi Üzerindeki Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir.

Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler. Bilig, (37):155-174

Dalmış, A. (2018). Okul Öncesi Çocuğu Olan Farklı Sosyoekonomik Düzeylerde Ailelerin Çocuklarının Sosyal Uyum Becerilerinin Değerlendirilmesi (Yüksek lisans tezi)

Dinç, B. (2002). Okulöncesi Eğitimin 4-5 Yaş Çocuğunun Sosyal Gelişimine Etkileri Konusunda Öğretmen Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Demir, M. (2006). Müzik ve Sosyal Etkileşim. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Deleş, B. ve Kaytez, N. (2020). Çocuk Gelişiminde Müziğin Yeri ve Önemi. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 7(10):133-142.

Eskioğlu, I. (2003). Cumhuriyetimizin 80. Yılında Müzik Sempozyumu, Müzik Eğitiminin Çocuk Gelişimi Üzerindeki Etkileri. Malatya:Öncü

Eskioğlu, I. (2003). Müzik Eğitiminin Çocuk Gelişimi Üzerindeki Etkileri. Cumhuriyetimizin 80. Yılında Müzik Sempozyumunda sunuldu, Malatya. 26-31.

Ergen, D. ve Bilen, S. (2010). İlköğretim Düzeyinde Eşlikli Çalmaya Dayalı Keman Eğitiminin Entonasyon, Özgüven ve Tutum Üzerindeki Etkisi. Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 1(1):23-32.

Erdoğan, F. (2002). İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinde Sosyal Becerilerin SosyoEkonomik Düzey, Cinsiyet ve Yaş İle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Fubini Enrico (2006). Müzikte Estetik, Çev; Fırat Genç, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara

Franklin M., Moore, K., Yip, C., Jonides, J., Rattray, K., & Moher, J. (2008). The effects of musical training on verbal memory. *Psychology of Music*, 36(3):353-365.

Gün, E. (2009). İlköğretim Okul Müdürleri-nin Müzik Dersine İlişkin Yaklaşımları-nın Müzik Öğretmenlerinin Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi: Bur-dur Ve Isparta İlleri Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gün Duru, E. ve Köse, H. S. (2012). Klasik Müzik Dinlemenin İlköğretim Öğrencilerinin Sınav Başarılarına Etkisi.

e-Journal of New World Sciences Academy, 7(2):143-149.

- Günay, E. (2006). “Müzik Sosyolojisi, Sosyolojiden Müzik Kültürüne Bir Bakış”, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- Güven, E. ve Erol, L.İ. (2019). 12-14 Yaş Grubu Çocukların Müziğe İlişkin Tutumları İle Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, 5(1):174-189
- Gündoğdu, R. (2013). Sosyalleşme ve Sosyalleşme Süreci. *Sosyal Psikoloji*, 2:215-238.
- Hargreaves David J., North C. Adrian (1997). *The Social Psychology of music*, Oxford Universty Press, New York
- Hargreaves David J. (1987). *The Developmental Psychology of Music*, Cambridge University Press, Cambride
- İrmik, Ü. ve Haşhaş, S. (2020). Müzik Nedir ve Hayatımızın Neresindedir. İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi, 6(2):196-202.
- Ismail, M. J., Loo, F. C., & Anuar, A. F. (2021). Learning music through rhythmic movements in Malaysia. *Malaysian Journal of Learning and Instruction*, 18(1):241-263.
- İmer, G. (2018). Çocuk Şarkılarının Yansılama Hareketleri ile Öğretiminin Çocukların Şarkı Söyleme Becerisine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Jakobson, L. S., Cuddy, L. & Kilgour, A. R. (2003). Time Tagging: A Key To Musicians’ Superior Memory. *Music Perception, Spring* 20(3):307-313.
- Kaya, K. ve Tuna, M. (2008). İlköğretim Çağındaki Çocukların Sosyalleşmesinde Televizyon Etkisi. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 17:159-182.
- Küçük, V. ve Koç, H. (2003). Psiko-Sosyal Gelişim Süreci İçerisinde İnsan ve Spor İlişkisi. Dumlupınar Üniversitesi , *Sosyal Bilimler Dergisi* 9:1-11.
- Kılıç, I. (2016). Ortaokul öğrencilerinin müzik ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(3): 360-371
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. Müzik Etkinlikleri. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Nye, R.E., (1967) *Music For Elementary School Children*, “Music, Child Development and Learning” , The Center For Applied Research In Education, Inc. New York,
- Özal Göncü, İ. (2016). 4-6 Yaş Anaokulu Çocuklarına Uygulanan Müzik Eğitiminin Müziksel Ses Ve İşitsel Algı Gelişimlerine Etkileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16:2382-2392.
- Özgülük, G. (2006). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Tam ve Yarım Günlük Eğitim Programlarına Göre 5-6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal ve Duygusal Gelişiminin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özet, B. (2022). 7-9 yaş Çocukların Pandemi Sürecinde Deneyimledikleri Uzaktan Eğitimin Sosyal Gelişimlerine Etkisinin Resim Analizi Aracılığıyla İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul. 13-14
- Öztürk, D. (2007) Bilgisayar Oyunlarının Çocukların Bilişsel ve Duyuşsal Gelişimleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İzmir.
- Özevin Tokinan, B. ve Bilen, Ş. (2007) Okulöncesi Eğitimi ve Yaratıcı Dans. *Ege Eğitim Dergisi*. 8(2):69-85.
- Reddish, P., Bulbulia, J., & Fischer, R. (2014). Does synchrony promote generalized prosociality?. *Religion. Brain & Behavior*, 4(1):3-19.
- Sun, M. & Seyrek, H. (1998). Okul öncesi eğitiminde müzik eğitimi. İzmir: Müzik Eserleri.
- Samancı, U. ve Uçan, Z. (2017). Çocuklarda Sosyal Beceri Eğitimi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(1):281-288.
- Steinberg, L. (2013) “Ergenlik”. Ankara, İmge Kitabevi, s.21-254
- Sökezoğlu, D. (2010). Ritim, Hareket Ve Şarkı Öğretimi Temelli Müzik Eğitiminin 7-11 Yaş Grubu Çocuk Yuvası Öğrencilerinin Sosyal Gelişimleri Üzerine Etkisi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Sezince, M. ve Kolburan Güliz , Ş. (2018). 3-6 Yaş Çocuklarda Müzik ve Dans Eğitiminin Motivasyonel, Fiziksel ve Psikolojik Gelişim Açısından İncelenmesi. Aydın Toplum ve İnsan Dergisi 4(1):13-32
- Şahin, İ. K. ve Tortop, H. S. (2019). Gelişimsel oyun terapisinin okul öncesi dönemdeki çocukların dil ve sosyal gelişim düzeylerine etkisinin incelenmesi. Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi, 6(2):65-73.
- Şahin, Ş. Özçelik, Ç.Ç. (2016). Ergenlik Dönemi ve Sosyalleşme . Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi,5(1):42-49
- Tezel Şahin, F. (2006). Müzik ve Hareket. Müziğin Okul Öncesi Eğitimde Kullanılması. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Taşlık, B. N. (2019). Okul Öncesi Çocuklarının Müzik Etkinlikleri Sonucunda Sosyal Gelişimleri. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı.
- Uçan, A. (1997). Müzik Eğitimi Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar. (2. basım). Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Ürfüoğlu, Ayşe. (1989), Bebeklik ve Okul Öncesi Dönemde Müziğin Gelişimi ve Eğitimi, İstanbul.
- Yaşar, Y. (2015). Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinde Koro Çalışmalarında Karşılaşılan Ses Eğitimi İle İlgili Sorunların Çözümü ne İlişkin Yaklaşımlar. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yüksel, G. (2004). Sosyal Beceri Envanteri El Kitabı. (1. basım). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Yavuzer H (2013) Ergenlik Dönemi: Çocuk Psikolojisi. 36. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.